

[Dopis Pavlu Koubovi]

Ladislav Hejránek

This is a part of the original document:

[1998](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[1998](#)

◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 3. 7. 1998

◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 3. 7. 1998

[Dopis Pavlu Koubovi]

Milý Pavle,

popravdě řečeno, jsem překvapen, žeš byl překvapen (že místo obvyklé „destrukce“ načrtávám pozitivní pojetí téhož problému). Tohle přece dělám celý svůj život: kdykoli jsem podrobil nějakou práci rozboru (třeba i jen v recenzi), vždy jsem končil vlastním pokusem o přístup k témuž tématu – a čekal jsem, že kriticky analyzovaný řekne, zda jsem se střelil do jeho problému (a dokázal tak, že jsem jeho myšlenku pochopil) nebo jsem zůstal „mimo“ (takže jsem právě to z jeho stanoviska nejpodstatnější nepochopil). Tak postupuji i ve svých požadavcích při zkouškách. Nestačí mi nikdy, aby zkoušený správně zarecitoval příslušné formulace, ale vyvedu jej někam, kde musí užít formulaci svých, eventuálně udělat nějaký ten vlastní krok třeba i trochu dál – jen tak si mohu ověřit, že porozuměl podstatnému. A taky nikdy nejde jen o jinou terminologii, nýbrž o jiné myšlenkové prostředky. Tak jako rozmluva nemůže spočívat v napodobování toho, co řekl ten druhý, nýbrž v „odpovídání“, tj. v myšlenkovém přístupu odjinud, ale k témuž, tak filosofická rozmluva (či diskuse) nemůže spočívat v tom, že ve svých myšlenkách budu „resonovat“, tj. vnitřně se přizpůsobovat něčemu někým druhým myšlenému a vyřčenému, nýbrž že se dostanu svými prostředky a svými myšlenkovými postupy a přístupy tam, kam mířil ten druhý. Tvrzení takového Bělohradského, že vše spočívá v „režimu řeči“, prostě nepřipouští, že by bylo možno se domluvit jinak, než že přejdu ze svého režimu do režimu toho druhého. Matematici si zvykli mluvit o tzv. invariantech (díky kterým je možno třeba rovnici kuželosečky z jednoho souřadnicového systému „přeložit“ do druhého). Termín filosoficky nevyhovuje, pokud vezmeme na vědomí, že „geometrické myšlení“ nemůže vyhovovat za hranicemi světa geometrických konstrukcí, ale to, že je něco takového vůbec možné třeba jen v geometrii (a vůbec matematice), musel už dávno uznat dokonce v empiristické tradici takový Hume. V našem případě tedy nejde o skutečné „invarianty“, protože to, oč filosofii jde, jsou události a jejich smysl, a událost nemůže být chápána jako invariant, aniž by byla eo ipso zbavena své událostnosti. Jde tu spíše o to, uznat, že událostné dění je jedna věc a myšlenkový přístup k němu je zase jiná věc, a že takový přístup může být jednou lepší, podruhé horší, ale zůstává pouhým přístupem k něčemu, co se děje i bez tohoto přístupu. Že je tedy rozdíl mezi „subjektivním“ lepším nebo horším chápáním událostného dění na jedné straně a mezi „subjektivním“ zásahem a ovlivněním tohoto dění (které nepochybně bude souviset s oním chápáním a může jím být pozměněno i jinak nasměrováno).

(Začátek dopisu, nepoužit.)

(Písek, 980703-1.)

Tak se už přímo dostávám k tomu tématu, kterým (po úvodní pokloně) své úvahy začínáš. Moje eventuelní sledování rozkvétající zahrady či kolemjdoucích je pouhou víceméně nahodilou okolností „události našeho setkání“, podobně že bydlím na Americe na okraji Písku, a podobně tomu, jak Ty jsi jen velmi dočasně ve Strakonici, odkud voláš a ohlašuješ svůj příchod. O „okolnostech“ tu můžeme mluvit jen proto, že jsou nějak soustředěny „okolo“ toho hlavního, totiž okolo oné „události setkání“. Proto se musíme tázat, kdo je tak „soustředil“. Tato otázka v Tvém výkladu chybí resp. je opomenuta, ačkoliv sám naznačuješ, že já, který čekám v Písku, mohu pozorovat kolemjdoucí stejně dobře jako zahradu, ba připouštíš i tak nepravděpodobnou věc, jako že se budu „pokoušet oddělit na svých stolech kaktusy od rukopisů a přístrojů“ (čímž jen dokumentuješ svou pozici velmi vnějšího pozorovatele, který své smyslové vjemy ještě nedokáže správně interpretovat a tím opravdu náležitě konstituovat, podobně, jako by kdysi nahodilý návštěvník Balzacův měl za to, že se o spisovatele nestará řádně hospodyně či uklízečka, když by na stole spatřil mísu s nahnílými jablky). Tím se však do naprosté zřejmosti ukazuje, že o tom, co je z mé strany okolností čekání na „událost setkání“, závisí docela na mně a na mém (vědomém nebo ne zcela vědomém) výběru. Naprosto analogicky je to i s Tvou cestou ze Strakonice do Písku. Také Dobev a dobevské údolí, kaple i les, ba i jednotlivé stromy se mohou stát okolností Tvé cesty k setkání zcela v závislosti na tom, zda si jich všimneš nebo nikoliv. Prostý výskyt jmenovaných a obrovské spousty nejmenovaných takových skutečností z nich ještě nedělá žádné okolnosti, neboť bez Tebe a Tvé pozornosti nebudou do Tvé cesty „integrovány“ ani

jako její „pouhé okolnosti“. Přítomnost těchto skutečností v podobě okolností je podmíněna tím, že je do souvislosti se svou cestou jako okolnosti ustavíš a přijmeš; jinak nebudou ani okrajově „při tom“, nýbrž pouze nějak vedle toho. A pouhé „bytí vedle“ nezakládá ještě samo o sobě žádný význam onoho „vedle; musí tu být „někdo“ (nějaký aktivní „subjekt“), který to uvede do nějakého kontextu, v němž to smysl má (byť třeba jen ten, že to je pouze vedle).

(pokračování dopisu, použito v pozměněné verzi)

(Písek, 980703-2.)